

УДК 799.31

В. О. Пономарьов

Є. О. Меленті

ОПТИМІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЗА ПРОГРАМОЮ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ

У зв'язку з необхідністю вдосконалення існуючих методик навчання для більш ефективного використання та застосування вогнепальної зброї в оперативно-розшуковій діяльності запропоновано застосування у навчальних програмах оптимізованого підходу, що базується на особливостях, притаманних підготовці спеціальних підрозділів з набуттям навичок практичної стрільби.

Ключові слова: практична стрільба, вогнева підготовка, тактичне застосування зброї, підготовка співробітників сектору безпеки і оборони.

Постановка проблеми. Під час виконання оперативно-бойових завдань співробітників Служби безпеки України (СБУ) знаходиться в ситуаціях підвищеної активності з високим ступенем відповідальності за свої дії в умовах обмеженого часу та недостатньої інформації, особливо у разі застосування вогнепальної зброї. Під час виконання завдань у рамках проведення спеціальних операцій (оперативно-бойового та спеціального заходів) співробітник перебуває в умовах інтенсивних фізичних і психологічних навантажень, в очікуванні раптового нападу злочинця. В умовах активного залучення співробітників СБУ до виконання оперативно-бойових завдань у рамках проведення операції Об'єднаних сил, протидії розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб високий рівень володіння співробітниками вогнепальною зброєю є одним із пріоритетів.

Особливо гостро це стосується спеціальних заходів із затримання озброєних злочинців. З метою швидкого і юридично правильного реагування на ідентифіковані загрози під час виконання оперативно-бойових завдань співробітник повинен мати відповідні стійкі навички застосування (використання) зброї в екстремальних умовах.

Саме тому розділ вогневої підготовки є важливим складником спеціальної підготовки майбутніх офіцерів СБУ та інших складників сектору безпеки і оборони нашої держави.

Виходячи з реальних службових потреб сьогодення, серед завдань, що висувають до навчального процесу у межах вивчення навчальної дисципліни “Вогнева та спеціальна фізична підготовка” під час підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, є набуття технічної, тактичної та фізичної підготовленості, формування у курсантів психологічної готовності до застосування зброї і впевненості у власних діях під час поводження з нею [1].

У процесі вивчення цієї дисципліни курсанти ознайомлюються з різними типами стрілецької зброї, яка взята на озброєння в СБУ, опановують порядок її підготовки до застосування, правила й прийоми стрільби з такої зброї, виконують спеціальні вправи стрільб, розвивають тактичне мислення.

Серед результатів навчання, які повинен демонструвати курсант, є вміння ефективно застосовувати вогнепальну зброю під час виконання оперативно-бойових завдань. Зазвичай серед усіх чинників, які впливають на ефективність застосування вогнепальної зброї, можна виділити найбільш вагомі, зокрема:

- рівень володіння практичними навичками стрільби;
- тактична підготовленість;
- психологічна підготовленість;
- бойові можливості й технічні особливості зброї.

З метою розвитку у курсантів (співробітників) складників тактичного мислення, удосконалення навичок застосування вогнепальної зброї у складі невеликих груп в умовах виконання оперативно-бойових завдань, поглиблення знань з правових підстав застосування вогнепальної зброї виникає потреба в оптимізації й удосконаленні форм та методик проведення занять з вогневої підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У своїх працях В. Романчук та О. Боярчук розглядають специфіку тренувального процесу з практичної стрільби з військовослужбовцями підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, а також указують на проблему підготовки у військово-прикладному виді спорту “Практична стрільба” [2].

Служба безпеки України не стоїть осторонь й активно долучається до популяризації практичної стрільби і поширення позитивного досвіду проведення змагань за правилами Міжнародної конфедерації практичної стрільби (IPSC). Саме тому практична стрільба належить до одного з видів чемпіонатів, що включені до Спартакіади СБУ серед збірних команд Центрального управління, регіональних органів та навчальних закладів СБУ у 2020 р. [3]. Цього ж року з 08 по 10 вересня у місті Одеса пройшов щорічний Чемпіонат СБУ з практичної стрільби серед співробітників [4]. Такий захід сприяє подальшому підвищенню професійної майстерності співробітників української спецслужби та дозволяє впроваджувати практичний досвід у навчальний процес, посилюючи при цьому прикладний складник вогневої підготовки.

Останнім часом питання тактичного застосування зброї активно намагається впроваджувати у навчальний процес широке коло науково-педагогічних працівників, які викладають за оперативно-бойовим профілем і формують психологічну готовність військовослужбовців до застосування зброї [5–13]. Таким чином, питання набуття практичних умінь та навичок із застосуванням і використанням зброї співробітниками силових структур у різних тактичних умовах є дуже актуальними та потребують більш детального вивчення і впровадження у навчальний процес для підготовки фахівців сектору безпеки і оборони.

Метою статті є обґрунтування застосування у навчальних програмах оптимізованого підходу з використанням системи тренування

для практичної стрільби, що вдосконалює методики підготовки майбутніх співробітників силових структур у розділі вогневої підготовки.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи ефективність того чи іншого виду особистої зброї, слід ураховувати той факт, що в кожного пістолета є конструктивні особливості та конкретні задачі, під які він був створений. Тому не можна сказати про будь-яку зброю, що вона добра чи погана в абсолютній категорії, оскільки кожен пістолет краще вирішує якісь притаманні тільки йому оригінальні завдання. Наприклад, якщо порівнювати пістолети одного й того ж самого калібру: пістолет Макарова (ПМ), що й зараз широко застосовують у підрозділах сектору безпеки і оборони України, та пістолет українського виробництва марки “Форт”, то компактні розміри ПМ мають перевагу над пістолетом “Форт” у процесі використання оперативними співробітниками зі спорядженням для прихованого носіння зброї. Проте для співробітників, які застосовують засоби екіпірування для відкритого носіння зброї, вже на перше місце виходять інші фактори: зручність застосування та бойові можливості.

Дійсно, пістолет “Форт” має низку значних тактико-технічних переваг перед ПМ. По-перше, слід зазначити, що “Форт” створювався з метою заміни ПМ та прийнятий на озброєння у 1998 р. – через 47 років після прийняття на озброєння ПМ (1951 р.).

Під час виконання маніпуляцій зі зброєю суттєвою різницею є спосіб виймання магазину з пістолетної рукоятки. У пістолета “Форт” кнопка фіксації магазину виконана як і у більшості сучасних пістолетів, у ПМ магазин виймається шляхом натискання на зачіпку магазину з одночасним його витягуванням. Також суттєвою перевагою пістолета “Форт” є те, що після пострілу його ствол не так сильно задирається вгору, як у ПМ, через розміщення зворотної пружини та збільшеної маси пістолета (маса незарядженого пістолета “Форт” 830 г, ПМ – 730 г), що трохи зменшує час на зведення мушки-цілика. Крім того, “Форт” у руці стрільця розміщується значно зручніше завдяки ергономічному виконанню пістолетної рукоятки. Під час здійснення пострілу натискання на спусковий гачок відбувається легше і дещо плавніше. Також забезпечення ефекту антивідблиску на мушці під час прицілювання у пістолета “Форт” виконано краще. Усі ці особливості дають

значну перевагу під час проведення практичних стрільб на швидкість та точність виконання вправ, як це вимагає реальна екстремальна ситуація.

Отже, для тренування курсантів ставиться за мету відпрацювання практичних стрільб не тільки зі зброї порівняно нового зразка, але й із тієї, якою забезпечені підрозділи на цей момент, та яка також має свої переваги за деякими напрямками.

До основних моментів у підготовці курсантів та спортсменів (надалі пропонується розглядати підготовку курсантів за навчальною програмою у кореляції з підготовкою членів збірної з практичної стрільби) можна віднести технічну оснащеність та ефективність володіння спортивним інвентарем (зброєю).

Ефективність володіння спортивним інвентарем характеризується ступенем близькості техніки спортивної дії до індивідуально-оптимального варіанта.

Ефективність техніки під час тривалих тренувальних циклів оцінюють кількома способами.

1. Зіставлення техніки з деяким біомеханічним еталоном. Якщо техніка є близькою до біомеханічно-раціональної, то її визнають найбільш ефективною.

2. Зіставлення оцінюваної техніки руху з технікою спортсменів високої кваліфікації.

3. Зіставлення спортивного результату з результатами в технічно більш простих завданнях, що характеризують руховий потенціал спортсмена. Наприклад, під час досилання патрона у патронник прямим або оберненим хватом. Різниця в часі буде характеризувати швидкість досилання патрона.

4. Зіставлення показаного результату з витратами енергії та сил під час виконання рухової дії. Чим менші будуть витрати енергії (тобто економічними рухи спортсмена), тим вище ефективність техніки.

Критерій засвоєння техніки рухів показує, як вивчена і закріплена певна технічна дія.

Добре засвоєні рухи характеризуються такими показниками:

а) стабільність спортивного результату і низки характеристик техніки руху під час виконання у стандартних умовах;

б) стійкість (порівняно мала змінність) результату під час виконання дії (зміна обстановки на мішенному полі);

в) збереження рухового досвіду під час перерв у тренуванні;

г) автоматизованість виконання дій.

Стандартна техніка не виключає можливості індивідуальних відхилень у деяких елементах виконання, зрозуміло, в межах змагального регламенту.

Формування індивідуальної техніки, що може бути притаманна представникам однієї команди, здійснюється за двома напрямками:

1) шляхом типової індивідуалізації, коли в межах стандартної техніки вносять деякі зміни згідно з особливостями технічного оснащення команди;

2) шляхом персональної індивідуалізації, з урахуванням конституції тіла і фізичної підготовленості окремих спортсменів (курсантів).

Техніка фізичних вправ у процесі тренувань повинна постійно вдосконалюватися і поновлюватися, що обумовлено:

— зростаючими вимогами до рівня фізичної підготовленості;

— пошуком більш досконалих способів виконання рухів;

— підвищенням ролі науки у фізичному вихованні та спорті;

— удосконаленням методики тренувань;

— появою нового, більш ефективного спортивного інвентарю (зброї з більш високими технічними характеристиками), обладнання (використання стрілецького тирю з можливістю застосування різноманітних варіантів мішеневої обстановки, забезпечення необхідною кількістю набоїв для тренування) та іншими факторами.

Основні етапи відпрацювання технічних елементів у практичній стрільбі:

— приймання положення для стрільби;

— діставання зброї з кобури, досилання патрона у патронник;

— зведення мушки-цілика на точці прицілювання;

— натискання на спусковий гачок;

— зведення мушки-цілика на точці прицілювання після пострілу;

— заміна магазину.

Кожен із цих технічних елементів відпрацьовується спортсменами-професіоналами досить ретельно і доводиться до високого рівня. Тому, беззаперечно, технічна оснащеність команди має суттєве значення у контрольному результаті (виступ на змаганнях).

Для забезпечення максимального результату на змаганнях крім технічної оснащеності

команди взагалі та високого рівня індивідуальної технічної підготовки кожного члена команди важливу роль відіграє соціально-психологічна підготовка спортсмена, яка сприяє створенню найкращих умов для самореалізації особистості, дає змогу зменшити негативний вплив психологічних факторів, яких могло б і не бути за умови ефективної соціальної підтримки, забезпечує успішну адаптацію до пікових психологічних навантажень, що, безумовно, виникають на змаганнях.

Крім того, успішне виконання бойового завдання як підрозділом у цілому, так і кожним бійцем окремо залежить від виконання таких вимог [5]:

— дії повинні бути адекватними рівню загрози та несподіваними для противника;

— швидкість виконання має бути максимальною, але із суворим дотриманням правил поведження зі зброєю та заходів безпеки;

— несподіваність дій повинна бути забезпечена відволікаючим маневром.

Досягнення співробітником фізичних та морально-психологічних кондицій для ефективного виконання поставлених вище вимог забезпечується поєднанням вогневого та тактико-спеціальних складників у навчанні.

Поняття “влучний стрілець” містить у собі властивість працівника спецпідрозділу вести швидкісну стрільбу у всій багатогранності. Він повинен миттєво й адекватно оцінювати обстановку, здійснювати ідентифікацію цілей та вражати їх з першого пострілу з місця та в русі, в будь-якому положенні, на відкритій місцевості та в умовах обмеженого простору, вдень та вночі, на звук і спалах пострілу, після значних фізичних навантажень й у стресовому стані.

Психологічна впевненість під час роботи зі зброєю формується постійними тренуваннями в умовах, максимально наближених до бойових. Не впевнений у собі працівник може в критичній ситуації підвести під удар колегу, отримати поранення або загинути під час вогневого контакту.

Унікальність практичної стрільби полягає в тому, що умови змагань з цього виду спорту максимально наближені до умов реального застосування вогнепальної зброї [2]. Інакше кажучи, стрілець повинен уміти не тільки швидко діставати зброю з кобури, робити

перший постріл, а й влучати в ціль кожною надісланою кулею, до того ж, робити це якомога швидше.

Крім того важливою й одночасно складною проблемою є формування мотивів спортивної чи навчальної діяльності, у тому числі світогляду як найбільш стійкого мотиву. Тут позитивну динаміку розвитку спортивної діяльності у цьому напрямку відіграють керівники закладів (організацій), які є основним спонукачем у формуванні власних принципів та поглядів спортсмена, команди та тренера з усіх питань такого виду спортивної діяльності.

Висновки

Для підвищення ефективності тренувань слід зосередитися на таких напрямках удосконалення системи підготовки спортсменів та курсантів, як:

1) суворо відповідність системи тренування спортсменів специфічним вимогам практичної стрільби (це виражається у різкому збільшенні обсягу допоміжної і, особливо, спеціальної підготовки в загальному проведенні тренувальної роботи);

2) використання великої кількості різних спеціальних вправ для формування гнучкості сприйняття мішеневої обстановки та розвитку швидкості оцінки бойової ситуації та прийняття рішення;

3) максимальна орієнтація на індивідуальні задатки і здібності кожного конкретного спортсмена, розроблення циклів підготовки, визначення раціональної структури змагальної діяльності та ін.;

4) прагнення до суворо збалансованої системи тренувальних навантажень, відпочинку, харчування, засобів відновлення, стимуляції працездатності тощо;

5) розширення нетрадиційних засобів підготовки: використання приладів, обладнання та методичних прийомів, що дозволяють повніше розкрити функціональні резерви організму спортсмена; застосування методик та тренажерів, які забезпечують удосконалення певних рухових якостей;

6) орієнтація всієї системи спортивного тренування на досягнення оптимальної структури змагальної діяльності (одночасно треба враховувати, що в структурі змагальної діяльності на рівні вищої спортивної

майстерності значущими нерідко виявляються компоненти, які на ранніх етапах багаторічної підготовки часто випадають з поля зору тренера і спортсмена);

7) удосконалення системи управління тренувального процесу на основі знань про структуру змагальної діяльності та підготовленості з урахуванням як загальних закономірностей становлення спортивної майстерності у конкретному виді спорту, так і індивідуальних можливостей спортсменів;

8) динамічність системи підготовки, її оперативна корекція на основі постійного вивчення та врахування як загальних тенденцій розвитку стрілецьких видів спорту, так і особливостей розвитку конкретного виду – зміни правил змагань та умов їх проведення, застосування нового інвентарю та обладнання тощо.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на вдосконалення існуючих форм проведення занять з вогневої підготовки з використанням інтерактивних засобів навчання з максимальним наближенням умов стрільби до реальної оперативної обстановки.

Перелік джерел посилання

1. Меленті Є. О., Пономарьов В. О., Гарбузов О. А. Робоча програма навчальної дисципліни “Вогнева та спеціальна фізична підготовка”: галузь знань 08 “Право”, спеціальність 081 “Право”, рівень вищої освіти перший (бакалаврський), освітньо-професійна програма (профіль) “Правові засади діяльності СБУ”. Харків : ІПЮК для СБУ НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2020. 31 с.

2. Романчук В. М., Боярчук О. М. Організація тренувального процесу з практичної стрільби з військовослужбовцями підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. *Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова*. 2018. С. 81–85.

3. Про проведення Спартакіади Служби безпеки України у 2020 році : наказ

Центрального управління Служби безпеки України від 13.11. 2019 р. № 1762.

4. Чемпіонат СБУ з практичної стрільби в Одесі. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/v-odesi-vidbuvsia-chempionat-sbu-z-praktychnoi-strilby> (дата зверненн: 05.11.2020).

5. Вогнева підготовка працівника Національної поліції України : навч. посіб. / С. М. Банах та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 408 с.

6. Інтерактивні методики у викладанні навчальної дисципліни “Тактико-спеціальна підготовка” : навч.-метод. посіб. / Ю. Р. Йосипів та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 111 с.

7. Василенко В. В., Дзюба В. М., Окунський О. Ю., Пилипів Б. І. Вогнева підготовка : навч. посіб. / за ред. Б. І. Пилипіва. Київ : Видавець Паливода А. В., 2003. 272 с.

8. Вогнева підготовка : навч. посіб. / В. В. Федоров та ін. Харків : ХНУВС, 2019. 256 с.

9. Вогнева підготовка : навч. посіб. / М. М. Ляпа та ін. Суми : Сумський держ. ун-т, 2011. 283 с.

10. Навчально-методичний посібник для підготовки до проведення вогневого тренування, практичних стрільб з навчальної дисципліни “Стрілецька зброя та вогнева підготовка” / В. П. Ольшевський та ін. Харків : ХНУПС, 2018. 104 с.

11. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. / О. Г. Комісаров та ін. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

12. Сибирко М. А. Особенности формирования морально-психологической устойчивости курсантов ВУЗов МВД на занятиях по огневой подготовке. *Pedagogika : Materialy VII mezinarodni vedecko*. Praha, 2011. S. 55, 56.

13. Богущ О. Ю. Психологічні чинники навчання кульовій стрільбі майбутніх офіцерів. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 16. С. 55–64.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2020 р.

УДК 799.31

В. А. Пономарев, Е. А. Меленти

**ОПТИМИЗАЦИЯ ПОДГОТОВКИ КУРСАНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ
СЕКТОРА БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ УКРАИНЫ ПО ПРОГРАММЕ
ПРАКТИЧЕСКИХ СТРЕЛЬБ**

На основании необходимости усовершенствования существующих методик обучения для более эффективного использования и применения стрелкового оружия в оперативно-розыскной деятельности предложено использование в учебных программах оптимизированного подхода, который базируется на особенностях, свойственных подготовке специальных подразделений с приобретением навыков практической стрельбы.

Ключевые слова: *практическая стрельба, огневая подготовка, тактическое использование оружия, подготовка сотрудников сектора безопасности и обороны.*

UDC 799.31

V. Ponomariov, Ye. Melenti

**OPTIMIZATION OF TRAINING FOR CADETS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF
THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF UKRAINE UNDER THE PROGRAM
OF PRACTICAL SHOOTING**

The fire training section is an important component of the special training of future officers of the security and defense sector of our state. In order to develop the components of tactical thinking, improving the small group skills of firearms in terms of operational and combat missions, improving knowledge of the legal basis for the use of firearms there is a need to optimize and improve the types and methods of courses in fire training.

The purpose of the article is to substantiate the use of an optimized approach in the curriculum using a training system for practical shooting, what improves the methods of training future law enforcement officers in the fire training section.

Psychological confidence of working with weapons is formed by regular training in conditions as close as possible to combat. An insecure, indecisive worker can let a colleague down in a critical situation, get injured or die during a fire contact.

The uniqueness of practical shooting is that the conditions of competition in this sport are as close as possible to the conditions of the actual use of firearms. In other words, the shooter must be able not only to quickly get the weapon out of the holster, make the first shot, but also hit the target with each bullet sent as quickly as possible.

Another important and at the same time complex problem is formation of the motives for sports or educational activities, including worldview, as the most stable motive. The positive dynamics of sports activity in this direction is played by the heads of institutions (organizations), who are the main motivator in the formation of own principles and views of the athlete, team and coach on all issues of this kind of sport.

Keywords: *practical shooting, fire training, tactical use of weapons, training of security and defense sector personnel.*

Пономарьов Віктор Олександрович – старший викладач СК № 3 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0000-0003-1261-4053>

Меленті Євген Олександрович – кандидат технічних наук, завідувач СК № 3 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0000-0003-2955-2469>